

Ang Tagalabas Sa Maikling Kuwento

■ CHUCKBERRY J. PASCUAL

Kasalukuyang nagtuturo ng Panitikan at Humanidades sa Unibersidad ng Santo Tomas (UST) Faculty of Arts and Letters, at nagsisilbi bilang Resident Fellow ng UST Center for Creative Writing and Literary Studies. Si Dr. Pascual ay nagtapos ng BA Malikhaing Pagsulat, MA Araling Pilipino, at PhD Malikhaing Pagsulat sa Unibersidad ng Pilipinas-Diliman. Siya ang awtor ng Hindi Barbra Ang Ngalan Ko (2011), 5ex (Youth and Beauty Brigade, 2012), at Kumpisal: Mga Kuwento (UST Publishing House, 2015).

ABSTRAK

Hinistorisa at binigyang depinisyon ng papel ang *trope* ng tagalabas sa iba't ibang manipestasyon nito sa maikling kuwentong Filipino. Napalitaw na ang figurang ito ay bunsod ng negosasyon sa proseso ng kolonisasyon at ng mga historikal na pangyayaring kaakibat nito—ang pagdatal ng relihiyon, modernisasyon, at ang paggigiit ng pag-iral ng mga bagong sekswalidad at identidad.

Mga susing salita: Maikling kuwento, panunuring pampanitikan, kasaysayang pampanitikan, queer studies, postkolonyalismo

PANIMULA

Sisikapin ng papel na sinsinin ang pagpapakahulugan sa figura ng tagalabas sa maikling kuwento. Historikal ang lapit, kaya sinimulan ang pagtalakay sa mga unang kuwentong kakikitaan ng figura ng tagalabas. Ang mga tekstong kinonsulta ay mula sa mga antolohiya ng kuwento na may historikal na paglalata, partikular iyong kina Teodoro Agoncillo at Virgilio Almario. Isinama rin sa diskusyon ang panayam ni Fausto Galauran, dahil naglatag siya ng historisasyon ng anyong ito.

ABSTRACT

The paper historicizes and defines the trope of the outsider based on its different manifestations found in the short story in Filipino. The outsider figure is found to be shaped by the varied processes of colonization, specifically the imposition of religion, modernization and the concomitant resistance of new sexualities and identities.

Keywords: Short story, literary criticism, literary history, queer studies, postcolonialism

Walang pretensiyon ang pag-aaral na ang mga kuwentong binabanggit ang tanging mga akdang nagtataglay ng figura ng tagalabas. Kinikilala ang posibilidad ng paglitaw ng figurang ito sa iba pang akda at genre. Bagaman maaaring isipin na ang isinasagawang pagmamapa ay pagbabalik lamang sa mga kanonikal na iskolar, manunulat, at akda, mahalagang linawin na bahagi talaga ng proyekto ng paghahanap sa tagalabas sa maikling kuwento ang pagbabalik sa kanon. Gawaing hindi reberensiyal na pagtanggap sa kanilang kapangyarihan kundi kritikal na interbensiyon sa pagbabasa sa kanon, dahil ang itinuturing palang dominante ay nakadepende sa itinuturing na marhinalisado at hindi kabilang, sa pagtataglay ng figura ng tagalabas. Magtatapos ang pag-aaral sa diskusyon sa mga kuwentong nagtatampok sa mga bakla, dahil bahagi ng kontensiyon ng pag-aaral na mabuting halimbawa—bagaman hindi natatangi—ang bakla bilang tagalabas sa maikling kuwento sa kasalukuyan.

ANG TAGALABAS

Ang tagalabas ay isang liminal at spatial na figura. Ang identidad niya ay nakabatay sa kaniyang espasyong tinitindigan o grupong kinabibilangan. Liminal, dahil nanunulay sa pagitan ng dalawang magkabukod na espasyo, maaaring maging kabilang at hindi kabilang sa magkabilang panig. May pagkilala sa relasyon ng dominante at marhinalisado na kung tutuusin ay parating relatibo: ang pagiging tagalabas ay nalilikha ng ugnayan sa isang tagaloob, at ang labas ng tagalabas ay mayroon ding nililikhang loob, at siyempre pa, kaniyang sariling bersiyon ng tagalabas. Ang pagkilala sa figura ng tagalabas kung gayon ay pagtanggap din sa katotohanan ng pagkalubog ng mga bagay-bagay sa sala-salabid na relasyong pangkapangyarihan, isang sitwasyon na nagbubunga ng walang katapusang kadena ng hindi pantay-pantay at hindi unipormeng mga ugnayan.

Bagaman maaaring sabihin na ang pagkilala sa figura ng tagalabas ay isang palasukong posisyon (may mas malakas sa akin, nandito lamang ako sa labas, kawawa naman ako, hindi ako kasali sa kanila) mas pinipiling tingnan ang kakambal na katangian ng tagalabas: ang integral na papel sa depinisyon ng loob at ang radikal na potensiyal na paguhuin ang loob, na siya namang laging takot sa kaniyang presensiya kaya nga siya pinananatili sa labas. Implisit din sa pagkilala sa tagalabas ang pagnanasa ng figurang ito na pataubin ang loob at itanghal ang dating labas bilang bagong loob. Ayon nga sa pag-aaral ni Gealogo sa mga tagalabas, dumaan ang figurang ito sa transpormasyon: dati silang tagaloob bago pinalayas. (Gealogo sa Antonio 123-138). Kaya kahit ang mga naratibong nagtatampok sa tagalabas ay batbat ng pagdurusang, maaaring tingnan ang mga ito bilang kritik sa panduduhaging kanilang dinaranas, sa halip na simpleng paglulunoy lamang sa pagkabigo, pagkatalo, pagkaetsapuwera. Ang representasyon ng pagdurusang ito ay sabayang pagkilala sa pagkaapi at panghahamon sa mapandustang sistema.

MULA PUEBLO HANGGANG SIYUDAD

Sa introduksiyon ng koleksiyong *Ang Maikling Kuwentong Tagalog 1886-1948*, inilugar ni Agoncillo ang simula ng maikling kuwento sa Pilipinas sa taong 1902, kasabay ng paglitaw ng *Muling Pagsilang* (Agoncillo 12), pero mahalagang pansinin na ang pambungad na akdang pinili niya ay ang huling kabanata mula sa *Noli Me Tangere*, ang “Noche Buena.”

Nagbukas ang kabanata/kuwento sa libis ng bundok, habang nakikipag-usap si Basilio sa isang matandang lalaki. Importanteng detalye ito dahil ipinahihiwatig ang tunay na kalagayan ni Basilio: taga-pueblo siya, pero kabilang doon sa taumbayang malayo mula sa kampana. Malapit na siya sa gubat sa simula pa lamang kung saan magtatapos ang kuwento: pagkatapos niyang tuntunin ang ina sa bayan, nagtatatakbo ito pabalik sa gubat (kung saan ito naglalagi mula nang mabaliw), sa gubat din niya nakatagpo si Elias. Sa pagpili ng bahagi ng Noli na nagtatampok sa gubat, ang lugar ng mga tagalabas, tila ba ipinahihiwatig ni Agoncillo na ang may pag-asang maghari sa loob/pueblo ay naglagi muna sa gubat at sumuway muna sa batas. Sa gubat ibinigay ni Elias kay Basilio ang ginto at mahigpit na itinagubiling gamitin ito para sa kaniyang edukasyon. Na siya ngang ginawa ni Basilio sa *El Filibusterismo*, at naging ubod ng proyekto ni Ibarra para makamit ang pagbabagong panlipunan.

Ang paggamit sa *noche buena* bilang panahon ng kuwento ay reiterasyon din ng nararanasang pagpapalabas sa mga taga-San Diego. Nasa ilalim na sila ng kampana, kaya kailangang sumunod sa mga patakaran ng simbahan katulad ng pagdiriwang sa bisperas ng Pasko. Pero sa kabila nito, hindi naranasan nina Basilio, Sisa, at ng iba pa ang masayang espiritu ng okasyon—hanggang sa hinagap na lamang ito nakakamit.

Ito ang gabi ng liwanag at kaligayahan sa napakaraming bata. Ipinagdiriwang nila sa magkalingang kandungan ng pamilya ang pista ng pinakamatamis na alaala, ang pistang gumugunita sa unang tingin ng pagmamahal na ipinadala ng langit sa lupa. Sa gabing ito ng lahat ng mag-anak na Kristiyano, kumakain, umiinom, sumasayaw, umaawit, tumatawa, naglalaro, umiibig, humahalik... Sa mga musmos sa mga bansang malamig, mahiwaga ang gabing ito at nanggigilalas na minamasdan ng mabibilog nilang matang sumasalamin sa kanilang kawalang-malay ang kalakip na tradisyonal na puno ng piko, hitik sa ilaw, mga manyika, kompete at palara. Walang handog ang gabing ito kay Basilio kundi pagiging ulila. Sino ang nakakaalam? Baka sa tinatahanan ng walang-imik na si Padre Salvi ay naglalaro din ang mga bata at umaawit marahil... (Rizal 402)

Omniscient ang tagapagsalaysay pero nagmumula sa perspektibo ni Basilio, na tinatangkang iproseso ang guwang sa pagitan ng turo ng simbahan na gawin at sa kaniyang aktuwal na karanasan. Matapos magsilbing sakristan at maging malay sa mga gawain sa loob ng simbahan, posibleng nahati na nga rin si Basilio bilang subheto. Sino nga naman ang nakakaalam? Baka sa kabila ng kaniyang pagdurusa sa gabing iyon ay may mga nagsasaya, dahil hindi ba't iyon naman ang nararapat?

Sa pagpili ni Agoncillo sa “Noche Buena” bilang pambungad na akda sa isang koleksiyon ng mga maikling kuwento, tila ba inilalarawan na rin niya ang posisyon ng anyong pampanitikang ito: matatagpuan sa maikling kuwento ang pagtutol sa modernisasyon/ kolonisasyon na siyang nagpapalabas sa mga indibidwal. Parikala ito, dahil ang maikling kuwento ay bunga mismo ng isa pang daluyong ng modernisasyon, ang kolonyalismong Amerikano. Kinilala ni Agoncillo ang katangiang ito ng maikling kuwento nang ilugar niya ang simula ng maikling kuwento sa taong 1902 (Agoncillo 12). Kinilala rin ito ni Fausto Galauran sa kaniyang panayam sa Instituto ng Wikang Pambansa noong 1938 na “Tayo’y

nasa panahon ng pag-unlad, kinakailangan ang pag-unlad na iyan ay madama rin sa ating panitikan” (Galauran 18). Muling binigyang-diin ni Virgilio Almario ang katangiang ito ng maikling kuwento sa pinakahuling aklat na ukol sa kasaysayan ng maikling kuwento sa Pilipinas (Almario 1).

Ito ang maaaring iturong rason kung bakit ang anyong pampanitikan na ito ay akma sa paglalarawan ng figura ng tagalabas. Bilang anyo, ang maikling kuwento ay may tendensiya na maging paloob—kinakailangang paglimian ng mambabasa ang kahulugan nito---pero inangkat mula sa labas. Pagdating dito, nilinang man ng edukasyon at kritisismong Amerikanisado (Almario 1), pero nagawang angkinin ng ating kultura.

Sa kaniyang historisasyon ng maikling kuwento, pinili ni Galauran na magsimula sa isang salaysay na narinig lang niya noong kaniyang kabataan. Tungkol ito sa isang tagalabas, si San Agustin na tulisang nangumpisal sa isang batang prayle. Pagkatapos mangumpisal, ang ibinigay lamang na “parusa” ng kura ay “Ang masama sa iyo’y huwag mong gagawin sa iyong kapwa!”(Galauran 18). Sa umpisa, natuwa ang tulisan dahil hindi naman mahirap ang parusa. Nang maglaon, napansin niyang hindi na niya magawa ang pananalakay at panunulisan dahil naaalala niya ang bilin ng batang kura. Bumalik siya sa pueblo para hanapin ito, pero hindi na niya matagpuan. Nang mapatingin siya sa altar, nakita niya ang mukha ng sagrado corazon de Jesus at napagtantong si Hesus pala ang batang kura na nakinig sa kaniyang kumpisal.

Instruktibo ang pagpili ni Galauran sa kuwentong ito bilang halimbawa ng unang bahagi ng kasaysayan ng maikling katha, ang panahon nina Huseng Sisiw at Balagtas. Una, natukoy ni Galauran ang katutubong elemento sa maikling kuwento: nahubog ito ng pre-kolonyal na kulturang oral. Ikalawa, bagaman sa unang malas, maaaring isipin na tagumpay ang kulturang banyaga sa naturang salaysay—nagbalik-loob ang tulisan sa simbahan—naging posible pa rin ang representasyon ng tagalabas, at nabigyang-diin kung gaano kahalaga ang tagalabas sa paghinuha ng loob. Ikatlo, mahalaga rin na pueblo ang tagpuan nitong inugat na kuwento ng tagalabas. Mabibigyang katwiran nito ang paulit-ulit na paglabas ng figura ng tagalabas sa mga sumunod na tekstong pampanitikan. Noon pa man, nairerehistro na ang tagalabas at ang kuwento bilang oposisyonal sa modernisasyong nasa anyo ng kolonisasyon.

Ang tinutukoy naman ni Almario na isa sa pinakamaagang manipestasyon ng anyo ng maikling kuwento ay ang “Ang Maestro sa Aming Bayan” (Luna 131-134). Lumabas ito sa *La Solidaridad* noong 1890. Maliban sa pagtatampok ng katutubong kulay, pinuri ni Almario ang kuwento dahil sa pagpapanukala ng “ulirang Filipina” (Almario 1) at eksaktong kabaligtaran ni San Agustin, ang tagalabas sa kuwento sa itaas, dahil siya ay mabuting Kristiyano, mabait sa kapwa, deboto, at may dedikasyon sa pagtuturo sa kabataan. Sa kabila nito, si Jacinta ay maituturing na mabuting halimbawa ng figura ng tagalabas. Basahin ang paglalarawan sa kaniya ng isang prayle:

"Si Maestra Jacinta," ang laging bulalas ni Fray Pedro, "ay isang kaaway ng Espanya. Itinuturo niya ang katekismo sa Espanyol, tinuturuan niya ang kaniyang mga mag-aaral na humusay sa wikang ito at pinahihintulutan silang bumasa ng mga libro ni Pardo Bazan, ni Velarde, ni Perez Galdos (sic) at iba pang mga maligno, mga anak ng demonyo at ng impiyerno. Hindi kailangan ng mga kabataang iyon ang gramatika, heograpiya, historya, retorika, aritmetika, urbanidad, at buhay na wika para mag-alaga ng kanilang mga anak papunta sa langit. Sa araw na maging mga ina sila, sapat na at labis pa basta't marunong silang magdasal." (Luna 132)

Kung tutuusin, ang mga sinabi ng prayle ay naglalarawan sa isang ideal na subhetong kolonyal, pero minasama nila ito dahil hindi naiintindihan ni Jacinta ang distingksyon ng pueblo at doktrina. Umaasta siyang sa isang wastong pueblo nakatira, kung saan maaaring magbigay ng liberal na edukasyon, at maaaring gamitin ng mga indio ang wikang Espanyol, gayong hindi naman. Kaya hindi malayong sabihin na tulad ng mga manunulat na binanggit, maligno rin ang tingin kay Jacinta. Maliban sa paglabas sa katanggap-tanggap na gawi ng isang "mabuting" mamamayan ng pueblo, lumalabas din si Jacinta sa inaasahang gampanin ayon sa kasarian. Mababanaag ang sexismo sa pag-uugnay sa kaniya sa babaeng nobelistang Emilia Pardo Bazan.

Nang dumating ang mga Amerikano, bagong uri na ng modernisasyon ang iginigiit sa taumbayan. Kahit na mayroon nang mga umiiral na kolonyal na estrukturang inilatag ang mga Kastila sa Pilipinas, kinailangan pa rin ng mga Amerikano na i-overhaul ang sistemang kolonyal. Ang bagong sistema ay maaaring ilarawan bilang formal imperialism.

Fundamental ang kaibhan ng imperyalismong US sa Pilipinas. Una sa lahat, kaakibat nito ang sostenido at direktang kontrol sa teritoryo at mga tao. Sa bisa ng Treaty of Paris kasama ang Espanya noong 1898, ang arkipelago ng Pilipinas ay diretsang ibinigay sa Estados Unidos, at ang mga isla ay naging "pag-aari" ng Estados Unidos, at maaaring gawin ng Kongreso ang anumang nais...[A]ng Pilipinas noon ay hindi malayang estado; inangkin ng Estados Unidos ang ganap na soberanya. (Go 4)

Nagsimula sa panahon ng Amerikano ang unti-unting paglaganap ng kapitalismo sa kapuluan. Alinsunod nito, sa ilalim din ng mga Amerikano madalas ikinakabit ang konsepto ng modernisasyon. Basahin ang sipi mula kay Corpuz:

Sa katunayan, tinulungan ng bagong rehimeng Amerikano ang modernisasyon. Nalampasan ng mga tao ang epekto ng giyera at sumabay sa mga bagong kondisyon ng pamumuhay. Bukas sa pagbabago ang bagong rehimen, na maaaring ikahilakbot ng lumang rehimen. Ang mga polisiya ay nakapanghihikayat sa negosyo, lalo na iyong mula sa Amerika at gumagamit ng mga metodong Amerikano. Nagplano at nagpatupad ng mga ambisyosong programa para sa pampublikong sanitasyon at edukasyon, gayundin sa paggawa ng kalsada at iba pang uri ng transportasyon at komunikasyon. Sa publikong sektor, naipatupad ang episyenteng pamamahala sa pamamagitan ng modernong serbisyong sibil. Panghuli, naimplementa ng rehimen ang mabilisan at masigla bagaman limitadong eleksiyon sa mga bayan. Isang progresibo at papaunlad na lipunan noong 1907-1941, kakaiba sa naunang

kolonyal na lipunan sa ilalim ng mga Kastila, ang nakikita at dapat ituring na importanteng salik sa kooptasyon ng bagong henerasyon... (633)

Noong 1903, halimbawa, mayroon nang 1,035 munisipalidad, at 31 probinsiyal na gobyerno (Abinales 151). Sa pagkakataon ding ito, pinaigting ng bagong kolonisador ang koneksiyon ng mga probinsiya sa siyudad upang mapabilis ang daloy ng kapital at negosyo.

...[A]ng prinsipal na motibasyon sa paggawa ng mga kalsada ay upang maipatupad ang koleksiyon ng mga aning agrikultural para sa eksportasyon at distribusyon ng mga produktong mula sa Estados Unidos. Totoo rin ito para sa mga perokaril. Ginawa ang mga ito para serbisyuhan ang mga Amerikanong negosyante na nais dumugtong sa mga lugar na maraming tao. Halimbawa, ang daan patungo sa Legaspi, Albay, ay ginawa para idugtong ang Bicol na pinagmumulan ng abaka, sa Maynila. Noong panahon na iyon, abaka ang pangunahing ineksport sa Estados Unidos. (Constantino 302)

Lumakas din ang produksiyon ng panitikan at namayagpag ang mga komersiyal na palimbagan. Nagkaroon ng mga pahayagan sa wikang Kastila, Ingles, at mga wikang bernakular tulad ng *Muling Pagsilang*, *Ang Kaluwasan*, *Makinaugalingon*, at *Nueva Era*. Sa panahon ding ito lumitaw ang mga magasin na naglalaman ng mga maikling kuwento at tula tulad ng *Liwayway*, *Bisaya*, *Hiligaynon*, at *Bannawag* (Lumbera 88-8). Kahit ang mga dating relihiyosong babasahin ay sumidhi ang pagiging komoditi at hindi na lamang sila instrumento para sa indoktrinasyon ng mga indio. Nagawang lamunin ng bagong sistema ang luma. Ayon pa nga kay Jurilla,

Malinaw na mayroong pangangailangan sa mga lumang teksto na naging bahagi na ng kultura ng bayan. Ang mga nobena, buhay ng mga santo, pasyon, at metriko romanse na unang lumabas noong ika-labingsiyam na dantaon ay muling inilabas at patuloy na inilimbag hanggang sa mga unang dekada ng ikadalawampung siglo. Ang mga ito ang naging pangunahing produkto ng mga bagong pribadong negosyo, tulad noong kina Juan Martinez at Praxedes Sayo Soriano, mga indibidwal na nang maglaon ay naging matagumpay na tagabenta at tagalimbag ng mga libro sa Maynila noong mga unang dekada ng ikadalawampung siglo. (36)

Sa panahon ding ito lumitaw ang dagli. At dahil ang anyong pampanitikan na ito ay bunga mismo ng implementasyon ng bagong modernisasyon—sa mga diyaryo sila unang lumabas—lumitaw ang katangian ng kuwento bilang oposisyonal sa maraming dagli na tumuligsa sa rehimeng Amerikano. Maaaring makita ang mga ito sa “Estrangheritis” (Regalado 103-105) at “Kargado sa Bunganga” (Orapronobis 123-125) na pumupuna sa mga mamamayang labis na tumatangkilik sa mga produktong imported.

Ang mas mabuting halimbawa ng dagli na kakikitaan ng mas kompleks na pag-unawa sa sitwasyon at relasyon ng figura ng tagalabas, ng bagong kolonyal na rehimen, at ng mismong implikasyon ng anyong pampanitikang kinakargahan ng mensahe at naratibo, ay ang “Malayang Walang Laya” ni Marcelo P. Garcia (88-89). Sa unang malas, ang akdang ito ay hindi maipagkakaiba sa mga dagling namalasaak noon na pumapaksa sa romantikong

pag-ibig (Tolentino at Atienza 69-90). Pero kapag muling sinipat, maaaring basahin ito bilang akdang nagtatampok sa figura ng tagalabas. Kaiba sa representasyon at mga isyung kinasasangkutan ng tagalabas sa “Estrangheritis” at “Kargado sa Bunganga,” ang pagkatiwalag ng tagalabas sa akda ni Garcia ay nagsasalita at nagtatangkang hulihin sa salita ang kaniyang sitwasyon. Nakalundoy ang naratibo sa romansa, nagsusumamong mangingibig ang tagapagsalaysay, pero ang kaniyang pag-apuhap at paulit-ulit na pagkabigo sa pagpili ng representasyon sa sarili ay umiigpaw patungo sa usapin ng kung ano ang maaaring rumehistro at hindi sa loob ng kaayusan ng rehimeng Amerikano. Basahin ang sipi:

Ako’y ibong nakalilipad sa kaitaasan ng papawirin, ngunit hindi makaawit. Nakadarapo ako sa mga sanga ng kahoy, ngunit hindi makapagbawas ng pagod. Nakikita ko ang mga bungang hinog, ngunit hindi ko matitigan. Naabot ko, ngunit hindi ko mapitas. Anong lungkot ng buhay ng isang gaya kong malayang walang laya! (Garcia 88)

Hindi ba’t ito ang klasikong sitwasyon ng tagalabas? Kabilang pero hindi, ginagawa ang inaasahan, pero hindi pa rin kapwa. At ang perpetwal na kabit ng paglalahad ng karanasang ito ay parating tigmak sa pagdurusa. Sa mga susunod na bahagi, ihahambing ng tagapagsalaysay ang sarili sa paru-paro, bubuyog, langgam, guni-guni, simoy ng hangin, init ng araw, anak ng panahon, hanggang mapagod siya at magkasya na lamang sa pagtanggap ng pagiging lagalag, walang mahapunan bagaman nakapaglalakbay kahit saan, bilang “pag-ibig na gagala-gala” (89). Nagtapos ang dagling ito sa paglilinaw ng kasarian ng mga indibidwal na kasangkot, isang “dalaga” ang iniibig ng tagapagsalaysay, at ang dahilan ng dinaranas na pagdurusa. Pagpapatibay ito sa dominanteng representasyon ng heterosekswalidad (-ismo?) sa mga romantikong dagli noon (Tolentino at Atienza 8-11), pero tinitingnan ko ito hindi bilang matiim na deklarasyon ng heterosekswalidad, kundi taktikang makapasok sa loob. Iminumungkahi kong basahin ang akdang ito bilang unang pagsabog ng representasyon ng tagalabas. Ang mungkahing ito ay hindi nangangahulugan ng lansakang pagturing sa lahat ng bigo sa pag-ibig bilang ganito. Isa lamang itong pagtukoy sa isang kondisyon ng posibilidad sa kasaysayan para lumitaw ang ibang uri ng tagalabas, dahil pagkatapos ng sinundang representasyon na halos naiwan lamang sa figura ng remontado, ang manipestasyon ng figurang ito sa panahon ng Amerikano ay hindi na nalilimita lamang sa mga indibidwal na may kaugnayan sa bundok o gubat. Iminapa ni Garcia sa kaniyang akda ang kakulangan ng diskurso ng wika at sekswalidad na tukuyin ang tagalabas.

Maaari ding makita sa dagling ito ang impluwensiya ng naunang estetika dahil sa paggamit ng mga simbolo mula sa kalikasan sa paglalarawan sa mangingibig—hindi nalalayo sa balagtasang isinulat ni Jose Corazon de Jesus kung saan nagtatalo ang isang bubuyog at paruparo para makamit ang isang kampupot (Lumbera 94)—pero nakalulan na sa bagong anyo. Ito rin ang dahilan kung bakit lumampas ang tagapagsalaysay mula sa pagiging ibon, kulisap, at napunta na sa pagiging konsepto. Hindi na kaya ng tradisyonal na representasyon ang figura ng umiibig na tagalabas.

Dahil nakalubog ang akda sa romantismo at sekswalidad, dito ko inuugat ang unang posibilidad ng paglitaw ng bakla o queer bilang tagalabas. Basahin ang siping ito, na kung hindi dahil sa huling pangungusap (“Dalaga, ganyan ang buhay ko sa harap ng iyong mga pagkakait!”) ay maaaring isipin na pananambitan hindi lamang ng isang courtly lover kundi ng isang taong nakadarama ng ayon kay Lord Alfred Douglas ay “pag-ibig na hindi man lamang mapangalanan ang sarili”:

Ako’y pag-ibig na gagala-gala, ngunit walang nararating. Ako’y pagsintang nananambitan, ngunit walang makarinig. Ako’y sugo ng pagmamahal na hindi makatagpo ng pusong magdudulot ng buhay. Ang mga himutok ko’y nalulunod sa pagtitimpi. (Garcia 89)

Pagkatapos ng pagsabog na ito, maaari nang makita ang iba’t ibang manipestasyon ng figura ng tagalabas sa ika-dalawampung siglo na hindi na lamang taong bundok o taong gubat. Tingnan halimbawa ang “Ang Mga Kuwento Nila” ni Deogracias Rosario (63-74), kung saan mga alahas naman ang nagbabahagi ng kanilang mga kuwento. Alinsunod sa popular na pagbasa sa mga akda ni Rosario bilang “supling ng bagong panahon” at umaangkop sa “kalakarang panlipunan” (Dizon xv), at sa maikling kuwento bilang anyong angkop sa modernisadong buhay na bitbit ng mga Amerikano, matatagpuan sa akdang ito ang pagtatangka na bigyang-representasyon ang figura ng tagalabas, na pinatindi ang pagkatiwalag dahil naging komoditi na lamang. Kung ibabatay kay lleto na ang isa sa mga dahilan ng pagkakaroon ng mga tulisan noong panahon ng Kastila ay ang inisyal na pagpasok ng kapitalismo (lleto 10), lilitaw ang re-presentasyon na ito ni Rosario sa tagalabas bilang lohikal na hakbang kasunod ng papatinding pagkaduhagi. Mas lalo pang babagsik ang representasyon ng tagalabas bilang dehumanisadong figura na nagdurusa sa pagtatapos ng kuwento kung saan pagkatapos ilagak ng may-ari ang mga alahas sa isang sanglaan, ay mapupunta naman sa mga kamay ng magnanakaw—paralelismo ba ito ng tinaguriang Ama ng Maikling Kuwento sa pangkalahatang pakiramdam noon, na pagkatapos palayasin ng mga Espanyol ay muling palalayasin ng mga bagong dating?

Sa mga kamay ni Rosario, lumilitaw ang kakayahan ng maikling kuwento na kargahin ang pambansang karanasan, sa kabila ng mga limitasyon ng anyo. Dagdag pa, alinsunod sa pag-unawa sa maikling kuwento bilang isang anyong pampanitikan na tagalabas, bumubukas ang posibilidad na ito ay isang intrinsikong postkolonyal na gawain, dahil ang pagbibigay ng representasyon sa tagalabas ay pagtatangka ng isang subhetong sinakop na gumawa ng sariling naratibo, ng sariling kahulugan, at isang uri ng komprontasyon sa dayuhan at sa sariling kultura subalit gamit ang anyo mula sa mananakop.

Ang komprontasyonal na kalikasan ng kuwento ay makikita kahit sa “Ang Talambuhay ng Aming Nayon,” ang kuwento ni Macario Pineda na itinatanghal ang nayon bilang ideal. Ayon kay Soledad Reyes, may mga nagsabing hindi ito talaga kuwento, kundi isang sanaysay, pangunahin dahil “walang partikular na mga tauhang pinag-iinugan ng mga pangyayari, walang kaigtingan, at hindi magalaw ang naratibo” (Reyes 30). Upang pabulaanan ang pahayag na hindi ito isang kuwento, binanggit ni Reyes ang mga tunggalian na matatagpuan

sa akda. Tinukoy niya ang “paghihimagsik” ng mga tao sa nayon dahil sa kawalan ng pag-unlad nito, kaya sila nagbabakwet papuntang Maynila. Pero hindi rin naman nila nagagawang magtagal sa siyudad, at bumabalik din sa nayon, upang humantong “sa kawalan,” at maging halos “alabok na tinatapak-tapakan.” Ang kalunos-lunos na sitwasyong ito na inilalarawan sa akda ang dahilan kung bakit sa kumbensiyonal o pormalistang pagbasa ay walang mga “partikular na tauhang pinag-iinugan ng mga pangyayari.”

Nakarating si Reyes sa kongklusyon na ito, dahil sa tinukoy niyang mga “puwang sa pagitan ng larawang matulain ng baryo” (31). Sa pagbasang ito, naturol ni Reyes ang oposisyonal na katangian ng maikling kuwento. Ang mga puwang na ito—iyong hindi tahasang pagbanggit ni Pineda sa opresyon na dinaranas ng mga tagabaryo—ay patungkol sa kanilang pagiging mga tagalabas. Kaya ang kuwento, habang itinatanghal na ideal ang pamumuhay sa baryo, ay isa ring matalas na pagpuna sa kaayusang ito. Tila ba sinasabi ni Pineda na ang kapalaran ng taumbayan ay mamili na lamang ng kanilang limbo—dahil kahit sa nayon, ang dating pueblo, o sa siyudad—mananatili pa rin silang tagalabas. Mailap ang pag-unlad para sa kanila sa alinmang espasyo, dahil hindi naman sila talaga ang target nito. Kasama lamang sila sa naratibo ng pag-unlad upang malaman ng maunlad—ang mananakop—kung sino ang hindi maunlad. Kaya tumitiim ang deklarasyon ng pagkilala sa sariling pag-iral bilang tagalabas sa simula ng kuwento:

Kami ang tanging nakababatid. Kung minsan o kadalasan, kahit kami ay hindi nakakapan-sin. Katulad ng ilog, ang aming buhay ay kani-kaniyang galaw, kani-kaniyang ikot, kani-kaniyang uli-uli, ngunit sa wakas ay nagtatagpo rin kami sa dagat...ng buhay. (Pineda 63)

Pansinin ang sabay na pakikiisa at pagkatiwalag ng mismong tagapagsalaysay sa kaniyang mga kapwa sa baryo. Isinama niya ang sarili sa umpisa (kami), pero agad ding tinukoy na bagaman maituturing sila bilang isang grupo, sila man ay “kani-kaniyang galaw, kani-kaniyang ikot.” Ang mga tao sa nayong ito ay hindi nalalayo sa taumbayan sa San Diego, na kung tutuusin ay hindi lang kay Ibarra may conjectural na relasyon, kundi maging sa isa’t isa. Ang paghahalintulad sa mga tao sa kalikasan ay maaaring basahin bilang sabay na imbokasyon ng dehumanisasyon na nararanasan ng tagalabas (tulad ng ipinakita sa “Ang Mga Kuento Nila”—nagaganap ang dehumanisasyon na ito kahit sa labas ng siyudad, baka nga mas malupit pa, dahil ayon nga kay Reyes, sukdulang maging “alabok na tinatapak-tapakan”) at ng nananatiling kaugnayan ng taumbayan sa gubat at bundok, doon sa lugar na mayroong sariling batas.

IBAT IBANG TAGALABAS

Pinakamaigting ang paglalarawan sa figura ng tagalabas sa mga kuwentong siyudad ang tagpuan, dahil siyudad ang apotheosis ng bagong kolonyalismong dumating sa bansa. Sa “Nagmamadali ang Maynila” ni Serafin Guinigundo (284-289), halimbawa, lilitaw ang isang bagong identidad, na naging posible lamang dahil sa mga relasyon ng produksiyon noong dumating ang mga Amerikano: ang ahente. Isang malayang ahente (freelance) si Maciong. Naglalagi siya sa Azcarraga, Avenida Rizal, at Escolta upang maghanap ng “mga

mamimiling walang puhunan at mga tagapagbili ng mga bagay na wala sa kanila at lalong hindi nila pag-aari” (284).

Tagalabas si Maciong dahil nasa pagitan siya ng mamimili at ng supplier, at kahit pareho siyang may akses sa dalawang ito, laging nasa balag ng alanganin ang kaniyang pagkita ng salapi. Maaari siyang tingnan bilang lohikal na ebolusyon ng tagalabas na unang nakita sa “Estrangheritis,” pero paglipas na ng walang katapusang pagkonsumo, kaya naghirap at ngayon ay naging kapit sa patalim, upang muling mahawakan ang kaybilis namang mawalang kapangyarihan na makapamilya. Tila ganito nga ang paglalarawan kay Maciong sa kuwento: haling na haling siya sa idea ng pagtatagumpay sa siyudad. Kaya kahit panay ang paalala sa kaniya ng asawang si Luisita na tumigil na sa pagiging ahente, binubuhay ni Maciong ang sariling pangarap sa paulit-ulit na pagbabahagi ng kuwento ng tagumpay sa siyudad. Tila mga mito na rin ang mga ito kung tanganan niya upang bigyang katwiran ang kaniyang patuloy na pagpupunyagi:

Hindi abot ng isip mo kung bakit si Pedrong Makunat ay tagapangasiwa ngayon ng Lucky Spot Real Estate Agency. Si Kamelong Palos, hayon...may malaking tanggapan ng bakal at ang halaga ng kaniyang bakal ay sampung ibayo ng kaniyang dating puhunan. Sila ay pawang nagsipagsimula sa walang katulad ko. Si Ruperto, si Mariano, kapuwa may bahay na ngayong sarili. Hindi ba ang mga diyablong iyan ay katulad ko ring nagsimula sa lapis at papel? (287)

Upang maipagpatuloy ang pagtatrabaho kahit na wala namang halos kinikita, natuto na rin si Maciong na manlamang ng kapwa. Hindi siya nagbayad ng pamasaha sa trambiya, at nang sa wakas ay kumita siya sa pag-aahente ng goma, pinili niyang ipagpatuloy ang transaksyon kahit alam niyang ilegal ito. Sa pagtatapos ng kuwento, muli siyang humalo sa gitna ng mga nagmamadaling katawan sa Maynila, at nilakasan pa ang boses matapos magbigay ng tip sa batang nagbebenta ng sigarilyo, umaasang maiparinig sa iba na isa na siyang tunay na taga-siyudad, maabilidad, at may pera. Kahit na ang totoo, sa siyudad na inilarawan ni Guinigundo, walang may panahong makinig sa parinig ng iba, dahil ang lahat ay aligaga sa kaniyang sariling sitwasyon, naghahangad ding makabilang sa siyudad, at ang buong siyudad ay naging isa nang bukod na entidad na lumamon sa lahat ng mga nilalang na ito. Basahin ang pagtatapos ng kuwento, na nagpapahayag ng dominasyon ng siyudad bilang pisikal at mental na topos sa modernisadong panahon:

Patuloy ang kirirang ng telepono. Ang pukpok ng bakal sa hulo, sa luwasan ng lungsod ng Maynila, ay patuloy. Ang mga nagtatayugang gusali ay tila nagbabantang umabot sa rurok ng langit. Ang alimbukay ng aso ng alkohol sa lansangan ay nakahihilo. Tigib ang mga karitela. Punuan ang mga trambiya. Humahangos ang mga tao sa lahat ng lansangan sa Maynila. Gumagalaw ang lahat ng bisig, ang lahat ng isip, ang buong katawan ng Maynila. (288-289)

Itong paglaman ng siyudad sa kaniyang mga residente ay matatagpuan sa eksperimental na katha ni Rolando Tolentino, ang “Fastfood” (3-16). Sa kuwentong ito, iniangat ang diskurso ng tagalabas sa siyudad. Simple lang ang sitwasyong inihain ng kuwento, isang

araw sa loob ng isang popular na fastfood. Pero nakomplika ito nang biglang mawalan ng kuryente at aksidenteng nalaglag ng isang crew ang basahan sa isang balde ng spaghetti sauce. Tagalabas ang crew dahil kahit empleyado siya, pirmi ang banta ng pagkawala sa trabaho, kahit sa isang pagkakamali lang. Maaari ding isipin na isinasagawa na sa panahong ito ang pandaraya ng mga establisimiyento sa kontraktwalisasyon: nire-renew lamang ang kontrata kada limang buwan upang walang maging regular. Wala namang makapalag dahil maraming nangangailangan ng trabaho at handang pumalit sa sinumang magreklamo. Tagalabas din ang crew dahil nagagawa niyang lansihin ang fastfood. Nagnanakaw siya ng mga supot ng manok.

Kahit na siya ang itinuturing na kinatawan ng awtoridad sa loob ng fastfood, ang Bisor ay isa ring tagalabas. Liminal siyang figura, dahil may akses sa administrasyon, at kasama ring napapagod ng mga empleyadong pinamumunuan. Kaya nga siya ang napuputukan sa pagkawala ng mga supot ng manok. Wala ring ipinagkaiba ang takot ng Bisor sa takot ng empleyado nang malaglag ang basahan sa balde ng sauce, habang nakikipag-usap sa telepono sa mas mataas na opisyal sa kaniya, at sinisikap ipaliwanag kung ano na ang nangyari sa mga nawalang stock ng pagkain.

Hindi rin nakaligtas ang may-ari ng fastfood joint na isang Tsino. Kinakaharap niya ang banta ng kidnapping, sintomas ng pagtingin sa mga Tsino sa Pilipinas bilang tagalabas, at kapital-na-naging-katawan (Hau 140). Kaya napilitan siyang pumunta sa Canada, bilang ordinaryong mamamayan, at umabot sa puntong kinakailangang maglinis ng sariling kotse—isang gawain na nagbunga ng kaniyang pagkaawa sa sarili. Dagdag pa, nananatili pa rin siyang tagalabas sa naturang bansa, at kinakaharap pa rin ang pagpapalayas dahil sa rasismo. Hindi rin siya tunay na nakatakas.

Ang guwardiya ay isa ring tagalabas, dahil halos nahiwalay na sa kaniyang pagkatao, at nawalan na ng kritikal na fakulti. Para na lang siyang makinang humaharap sa mga indibidwal na rumerehistro sa kaniyang isip bilang hindi kanais-nais papasukin sa loob ng fastfood. Kaya nga naguluhan siya (at nagdulot ng gulo) nang harangin ang isa pang lantarang tagalabas, ang isang matandang babaeng maraming tattoo sa katawan. Sa kaniyang limitadong persepsiyon, hindi maaaring magkaroon ng sapat na pera ang matandang babae upang makakain sa fastfood. Gayundin, ang mga rumerehistro naman sa isip ng guwardiya bilang mabait at hindi mapanganib ay nakakapaglabas-masok, kahit sa kaso ng empleyado na nagnanakaw ng mga supot ng manok, na siyang tunay na banta sa negosyo.

Ang buong cast ng tagalabas na ito ay dinagdagan pa ni Tolentino ng lebel ng pagkatiwalag, dahil ang mismong wikang gamit ay tumatakas sa lambat ng madaling interpretasyon. Nagmumultiplika ang kahulugan kahit ng pinakasimpleng pagbati sa mga kostumer. Basahin ang sipi:

“Good1 morning1, sir. Good2 morning2, ma’am,” so goes the Americanized twang sabay ngiti.

(Talasalitaan I:

good1 - mabuti, masarap, maganda, magalang; pagsang-ayon: tama, ok, oo
morning1 - umaga, alasnuwebe hanggang 11:59 n.u. (ng umaga); sa pandinig, paglalamay, pagluluksa

sir - ser, ginoo, kagalanggalang na {may-edad/maykayang} lalake; sa Inglatera, titulo para sa isang knight (Sir Gawain) o sa isang ipinagbubunyi ng kaharian <empire> (Sir Run Run Shaw)

good2 - sexy, kartada dyis, wowawow, katawang coca-cola

morning2 - maaring idugtong sa sickness; maaring presko, sanggol, pinipig

ma'am - pinaikling madam, binibini, ginang, miss, missed, ms.; henerikong katawagan sa deodorant tulad ng Colgate sa toothpaste, Frigidaire sa refrigerator, Cortal sa aspirin

Piliin ang wastong salin:

a) Mabuting umaga, ginoo

b) Magandang alas nuwebe hanggang 11:59 n.u., ser. (Nota: Dobleng empasis sa umaga para sa lalong diin at linaw.)

c) Sexy na sanggol, binibini.

d) Wowawow morning sickness, ms. (Tolentino 3-4)

Sa pagbasa ng mga signifier na inilatag sa pagbati na may "Americanized twang," hinahainan din ang mga mambabasa ng mga opsyon kung paanong bibigyang kahulugan ang naturang pahayag. Binibigyang-diin kumbaga ang limitasyon ng wika, kung paanong nakadepende ang pagpapakahulugan na ito sa iba pang wika, at kinukuwestiyon ng kuwento ang kaniyang sariling pagka-likha (constructedness). Dahil kung bawat isang salita sa loob ng fastfood ay may plethora ng kahulugan, paano pa kaya itong buong kuwento na may libu-libong salita? Gaano karami ang opsyon na nakalatag para sa mambabasa? Ang pagpapamuning ito ay isang paraan din ng pagpapalayas sa mambabasa, itinutulak ang mambabasa palabas, palayo sa teksto, upang maging mas kritikal, at maging mas malay sa gawain ng pagbabasa at pagbibigay kahulugan.

Gayundin ang maaaring isiping ipinararating ng pagwasak ni Tolentino sa tradisyonal na anyo ng maikling kuwento: inilalabas niya ang anyo sa kahon na pinasukan nito, ang kahon ng pormalismo, ang kahon ng organikong kaisahan, na nagbibigay ng pantasya ng malinis na resolusyon at sumusuhay sa tinatawag niyang "proyektong nasyonal" (Tolentino 16-17) ng anyong ito. Dahil kung tutuusin, itong proyektong ito ay hindi naman malinis, buo, at dire-diretso ang trajektori. Sa halip, ito ay maligoy, makalat, at batbat ng katakut-takot na banta ng pagguho, binubuo lamang sa pamamagitan ng pagtatagni ng mga piraso, at siyempre pa, interesado.

Ang isa pang uri ng tagalabas ay pinalalayas ng isa pang institusyon na ipinamana ng kolonisasyon, ang simbahan. Sa "Bagong Paraiso," (Abueg 3-16) makikita ang pagdurugtong ng naratibong bibliko at urban. Malinaw ang paralelismo ng kuwento ng babae at lalaki sa kuwento kina Adan at Eba. Lumaki sila sa paraiso, nakagawa ng pagkakamali, kaya kinailangang parusahan, at naging mga tagalabas.

Pero sa kuwento ni Abueg, iba ang konsepto ng paraiso. Sa isang nayon lumaki ang mga bida, at bagaman nahahawig ito sa paraiso sa Genesis, matiim pa rin ang kaibhan na dulot ng kahirapan (3). Ngunit sa halip na maging kanlungan ng pareha ang kanilang mala-paraisong kapaligiran, ito rin mismo ang naniil sa kanila.

Bahagi ng pananatili sa looban ang pagnanasang makaalpas sa kahirapan nito, kaya nang lumaki na sila ay pinagbawalan nang magkita. Tinitingnan ng mga nakapaligid sa kanilang matatanda ang romantikong ugnayan bilang hadlang sa ekonomikong tagumpay. Ang mahigpit na bilin sa babae, "Kung gusto mong makatapos ng karera, huwag muna kayong magkita ni Ariel" (11). Kaya naghanap sila ng bagong paraiso, at natagpuan nila ito sa isang maliit na kuwento sa isang sulok ng siyudad. Nagbunga ang mga lihim na pagtatagpong ito sa paraisong kanilang pinili, at nagtapos ang kuwento sa pahiwatig ng pagdadalantao ng babae, at kasabay ng kaniyang pagsuka, ay ang pagtapon ng mga pangarap ng matatanda na maging mabubuti silang anak, i.e. may trabaho at nakakapag-intrega para sa pamilya.

Sinusugan ng kuwentong ito ang pagdatal ng bagong relihiyon ng kapital sa siyudad. Ang kabataan ay tinitingnan bilang bigo kapag hindi nila nakamit ang inaasahang gampanin na maging turnilyo sa makinang nagpapaikot sa kapital. May conflation din ito sa relihiyon at moralidad, dahil ang pagnanasang maging responsableng manggagawa o empleyado ay binabalot ng isyu ng moralidad: masama ang makipagtalik hangga't hindi pa kasal, masamang sumuway sa magulang, at ano ba ang gusto ng magulang? Ang maging mabuting mamamayan ang anak, iyong nagtatrabaho, kumikita, nagbabayad ng buwis. Sa madaling salita, isang ideal na subheto ng kapitalismo.

Itong simbahan bilang kolonyal na institusyon ay nakasakmal pa rin sa kasalukuyang lipunan, at patuloy ang ginagawang pagpapalayas. At maliban pa sa pagiging katulong ng kapitalismo, katuwang din nito sa operasyon ang diskurso ng heteropatriyarkiya. Itong heteropatriyarkiya ang nagtatakda ng mapaniil at eksklusibistang nosyon ng pamilya, na siya ring nakita nating bahagi ng paniniil sa babae at lalaki sa akda ni Abueg. Makikita ang tusong panunuot ng nosyon na ito sa kamalayan ng mga tagalabas, na siyang nagdulot ng kanilang pagdurusa, at lalo pang pagkatiwalag sa lipunan. Tingnan halimbawa ang kuwentong "Red ang Luha ni Michael" na isinulat ni Jimmy Alcantara (3-6).

Sa unang malas, maaaring tingnan ang mga kuwentong ito bilang pangangayupapa sa estiryotipikal na representasyon ng bakla bilang baliw at mahina. Pero maaari ding tingnan ang radikal na potensiyal ng mga akdang ito bilang pangungumpisal kung paanong binabaliw ng lipunang heterosexista ang mga indibidwal na itinuturing na pathological ang sekswalidad (Tan 202-222). Sa unang kuwento, tagalabas si Ricky dahil nabaliw siya sa paghahanap ng paraan na sumuot sa kahon na itinakda ng heteropatriyarkiya sa mga indibidwal na nagsasama sa iisang bubong. Ang kaniyang paliwanag sa araw-araw na gawaing nakakabagot dahil paulit-ulit—"Kapag ganitong wala akong trabaho, solo ko siyempre ang mga gawaing bahay. Linis, luto, laba, plantsa" (3)—ay maaaring basahin bilang pagtatangkang umarte bilang "maybahay." Ito ang inaasahan sa kaniya, dahil siya

ang naiwan sa bahay. Pero ang totoo, napunta lamang siya sa ganoong sitwasyon dahil sa pagkabigo niyang gampanan ang papel ng isang mabuting manggagawa: natanggal siya bilang production designer sa Cultural Center of the Philippines. Itong tambalang pagkabigo sa magkasalikop na gampaning pangkasarian at ekonomiko ang maaaring nagtulak sa kaniya upang tuluyan nang mahulog sa bangin ng kabaliwan.

Mapagbunyag din ang napili niyang gawin nang tuluyan nang takasan ng bait: pinintahan niya ng pula upang maging “madrama...may landi...morbid pero kadalasan, romantic” ang buong bahay, isang pagtatangka na pagandahin at gawing kaaya-aya itong itinakdang simbolo ng domestikong kaligayahan. Pansinin din na ang paglalarawan niya sa katangian ng kulay na pula ay maaaring iugnay sa popular na persepsiyon sa mga bakla sa lipunan (madrama, malandi), at maging sa hindi maitatangging nagpapatuloy na pathological na pagtingin, i.e. mga tagapagpakalat ng HIV. (Tan 202-222)

Hindi lamang si Ricky bilang baliw ang tagalabas sa kuwentong ito, kundi pati ang kaniyang kasintahang si Michael. Maliban pa sa ito ang nakikisama sa isang taong nawalan ng bait, napipilitan din siyang maging bahagi ng opresyon dahil siya mismo ang magdadala sa kaniyang kasintahan sa basement. Matimyas ang magkahalong sakit sa realisasyon na iba na ang kaniyang kaharap at ang takot sa pangungulila sa pagtatapos ng kuwento: “Totoo ngang nababaliw ka na. Sabi mo’y matino ka na. Ibabalik uli kita sa basement. Sana’y gumaling ka na. Ayoko kasing mag-isa” (Alcantara 6). Sa sobrang tindi ng lungkot na maging baklang mag-isa, tinanggap ni Michael bilang katotohanan ang pahayag ng kaniyang kasintahang baliw.

Ang huling kuwentong tatalakayin ay isinulat ni Honorio Bartolome De Dios, ang “Giyera” (117-141). Nasa akdang ito ang pagsasalikop ng mga isyung kinaharap ng mga naunang manipestasyon ng figura ng tagalabas, hanggang sa mga usapin na kinakaharap ng figura ng tagalabas bilang bakla.

Nasa “Giyera” ang pagtatagpo ng naunang figura ng tagalabas bilang tagabundok at ang figura ng tagalabas bilang bakla. Ang protagonista ng kuwento ay si Bernie. Nakatira siya sa bayan ng San Martin, isang lugar na nananatili pa rin ang distingksiyon ng pueblo bilang modernisadong espasyo at ng gubat bilang espasyong bawal at puno ng hiwaga. Liminal na figura si Bernie, dahil sa kabila ng kaniyang kabaklaan, tinatanggap siya ng mga taga-San Martin batay sa kaniyang kakayahan. Mahusay siyang make-up artist, at kilala ng lahat bilang “opisyal na tagaayos ng nag-iisang Donya ng San Martin” (De dios 119).

Sa kabila ng pagiging relatibong modernisado ng San Martin, hindi pa rin nabubura ang mga kuwento-kuwento tungkol sa malapit na gubat at bundok ng Matalim na kidlat. Hindi nalalayo ang deskripsiyon ng bundok ng Matalim na kidlat sa paglalarawan ng gubat ng San Diego. Mayroon din itong sariling batas, na hindi madaling maintindihan ng mga hindi naman dito nakatira. Basahin ang sipi:

Totoo raw 'yon sabi ni Itay at hindi pananakot.
Oo nga. Matatalim daw ang pangil.
At pagkaitim-itim daw ng kulay.
Kaya nga raw natuyo ang talon sa Matalim na kidlat ay dahil hindi sila nakinig sa tagubilin ng mga ninuno.
Dati nga raw ay walang nakakapasok diyan sa Matalim na kidlat. Pero nang mangahas ang mga lolo natin at magputol ng mga puno ay umiyak ang mga diwata.
Habang nauubos nga raw ang mga puno ay lumalakas nang lumalakas ang panangis ng mga diwata.
Hanggang sa nagising ang halimaw. Nagalit ito at sinipsip ang tubig na dumadaloy sa talon. (De dios 120)

Pinaghahalo ni De Dios ang katutubo at moderno sa kuwento, dahil nagsasalikop ang imahen ng halimaw: sa mga kuwentong bayan, ito ay iyong mga “kumbensiyonal” na halimaw, pero sa patuloy na pagtakbo ng kuwento, nilalabusaw nito ang imahen ng halimaw. Ang unang halimaw ay ang planta na ipinatayo sa bundok ng Matalim na kidlat. Halimaw ito dahil ito ang unti-unting pumapatay sa likas na yaman ng bayan. Tinutulungan ito ng isa pang halimaw, ang halimaw ng korapsyon at pagkaganid: nagpalit nga ng pamunuan ang lokal na gobyerno, pero patuloy pa rin ang operasyon ng planta. Salimbayan ang paggamit ng diskurso mula sa una at huling mananakop: ang diskurso ng simbahan nang ipangalandakan ng Donya na nagpakita sa kaniya ang santo at kinumbinsi siyang kumandidato, at ang diskurso ng kapital, dahil matapos umupo sa kapangyarihan, nagpatuloy ang planta na hindi malayong isipin na nagbibigay ng pinansiyal na tulong sa bagong mayor. Sa kabila nito, ginagamit din ang imahen ng halimaw upang ipangatwiran sa pagkamatay ng mga tumututol sa patuloy na operasyon ng planta.

Sa pagtatagpo at pagtutulungan nina Bernie at Gabriel, nagsalikop ang figura ng tagalabas bilang tagabundok at tagalabas bilang bakla. Si Gabriel ay inanak ng mga tagalabas na tulad ni Elias, at si Bernie ay tagalabas na inanak ng persona sa “Malayang Walang Laya.” Instruktibong nga ang eksena kung saan inayusan ni Bernie na parang bakla si Gabriel upang makatakas. Isinuot kumbaga ng lalaki ang isa pang mukha ng tagalabas, upang makatakas siya, upang maging invisible sandali, tulad ni Asuang.

Ang giyera sa San Martin ay gumagana nang sabay, sa pagdidiskurso rito ng kuwento, naghahalo ang pantasya at realidad, ang totoo at hindi totoo. Totoong may halimaw at totoong walang halimaw sa San Martin. Matingkad ang paglalabusaw na ito sa mga talatang naglalarawan ng pag-akyat ni Bernie sa bundok ng Matalim na kidlat. Basahin ang sipi:

Masayang sinalubong ng mga diwata si Bernie nang siya ay umakyat sa bundok ng Matalim na kidlat. Pumaimbulog sa kulay dugong bukung liwayway ang huni ng mga ibon at kuliglig. Buong galak na nag-iindakan ang mga sanga at dahon habang nilalakbay niya ang mayamang dibdib ng kagubatan na hindi niya nasilayan man lamang noong kanyang kamusmusan. Isa na siyang bantay ng gubat, kasama nina Juan at Gabriel, ng mga kababaryong unang nagsakripisyo, kapiling ng mga diwata. (140-141)

Lumilitaw nga ang katotohanan: ang unti-unting pagkamatay ng likas na yaman, at ang pagkautas ng mga indibidwal na tumututol sa planta at lokal na gobyerno. Nananatiling totoo ang pagdurusa ng mga tagalabas. Sa pagkakataong ito, iginigiit ng akda ni De Dios, na alam ng taumbayan ang totoo. Kilala nila ang kanilang mga sarili bilang tagalabas, nang ipagpugay nila ang pagkamatay ni Bernie sa pagtatapos ng kuwento, na hindi nasayang ang buhay ng bakla bilang tagalabas, na nagtangkang itigil na ang walang katapusang pagpapalayas sa kanilang lahat sa sariling bayan:

Sa bayan, umaalingawngaw ang baog na tunog ng kampana habang inililibing ang kilalang beautician ng San Martin. Parang parada ng patron sa laot ang dami ng mga kababaryong dumalo sa libing ni Bernie. Siya ang ikatlong sakripisyo. Nang matagpuan ang kanyang bangkay sa loob ng parlor ay tadtad ng mga pasa at saksak. Maraming gamit sa parlor ang nawawala ngunit alam ng mga taga-San Martin na hindi simpleng pagnanakaw lamang ang dahilan ng pagpaslang sa baklang parlorista. Tulad ng maraming biktima ng halimaw, alam nilang matagal nang nakikilahok sa giyera sa San Martin si Bernie. (De dios 141)

Mabuting baunin ang naging resolusyon ng kuwento ni Bernie sa San Martin sa patuloy na pag-unawa sa dinamikong pag-iral ng figura ng tagalabas bilang instruksiyon: ang patuloy na representasyon ng tagalabas sa panitikan—hindi lamang sa maikling kuwento—ay patunay ng pananatili ng katotohanan ng panduduhagi sa mga dating tagaloob, at dapat pa ring tutulan ang pagpapalayas na ito hangga't hindi nagwawakas.

MGA SANGGUNIAN

- Abueg, Efren, Dominador Mirasol, Rogelio Ordoñez, et al. *Mga Agos sa Disyerto*. Ikaapat na Edisyon. Lungsod Quezon: C and E Publishing, Inc., 2010.
- Agoncillo, Teodoro. *Ang Maikling Kuwentong Tagalog: 1886-1948*. Maynila: Inang Wika Publishing, 1954.
- Almario, Virgilio S. *Ang Maikling Kuwento sa Filipinas 1896-1940*. Maynila: Anvil Publishing, Inc., 2012.
- Batungbakal, Brigido. Rolando Tolentino, Eds. *Pula ang Kulay ng Dugo at iba pang kuwento*. Maynila: De La Salle University Press.
- Constantino, Renato. *The Philippines: A Past Revisited (Pre-Spanish-1941)*. Volume 1. Lungsod Quezon: Tala Publishing, Inc., 1975.
- Corpuz, O. D. *Roots of the Filipino Nation*. Volume 1. Lungsod Quezon: University of the Philippines Press, 2005.
- . *Roots of the Filipino Nation*. Volume 2. Lungsod Quezon: University of the Philippines Press, 2006.
- de Dios, Honorio Bartolome. *Sa Labas ng Parlor*. Lungsod Quezon: University of the Philippines Press, 1998.
- Galauran, Fausto. "Ang Maikling Kathang Tagalog," *Publications of the Institute of National Language*, vol IV, no. 5, August 1938: 18.
- Garcia J. Neil at Danton Remoto, Eds. *Ladlad: An Anthology of Philippine Gay Writing*. Lungsod Pasig: Anvil Publishing, Inc., 1994.
- . *Ladlad 3: An Anthology of Philippine Gay Writing*. Lungsod Pasig: Anvil Publishing, Inc., 2007.
- Go, Julian at Anne L. Forster, Eds. *The American Colonial State in the Philippines: Global Perspectives*. Lungsod Pasig: Anvil Publishing, Inc., 2005.
- Hau, Caroline. *Necessary Fictions: Philippine Literature and The Nation 1946-1980*. Lungsod Quezon: Ateneo de Manila University Press, 2000.
- Ileto, Reynaldo C. "Critical Questions on Nationalism: A Historian's View," *Inaugural Lecture. Lorenzo Tañada Professorial Chair in History*, De La Salle University, 12 August 1985.
- . *Pasyon and Revolution: Popular Movements in the Philippines 1840-1910*. Lungsod Quezon: Ateneo de Manila University Press, 1979.
- Jurilla, Patricia May B. *Tagalog Bestsellers of the Twentieth Century: A History of the Book in the Philippines*. Lungsod Quezon: Ateneo de Manila University Press, 2008.
- Lumbera, Bienvenido. *Philippine Literature: A History and Anthology Revised Edition*. Maynila: Anvil Publishing, Inc., 1997.
- Pineda, Macario. Soledad Reyes, Ed. *Ang Ginto sa Makiling at iba pang kuwento*. Lungsod Quezon: Ateneo de Manila University Press, 1990.
- Rizal, Jose. Trans. Virgilio Almario. *Noli Me Tangere*. Lungsod Quezon: Adarna House, Inc., 1998.
- Rosario, Deogracias. Romeo Dizon. Eds. *Ang Sining ng Maikling Kuwento*. Lungsod Quezon: Kolehiyo ng Arte at Literatura, 1995.
- Santiago, Lilia Quindoza. Ed. *Mga idea at estilo: komposisyong pangkolehiyo sa wikang Filipino*. Lungsod Quezon: University of the Philippines Press at Departamento ng Filipino at Panitikan ng Pilipinas, 1995.
- Tolentino, Rolando. *Fastfood, Megamall at ibang pang kuwento sa pagsasara ng Ikalawang Milenyum*. Maynila: De La Salle University Press, 1999.
- Tolentino, Rolando at Aristotle Atienza. Eds. *Ang Dagling Tagalog: 1903-1936*. Lungsod Quezon: Ateneo de Manila University Press, 2007.